

ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

УДК 343.1:343.14:340.12

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-4-260>

Микола Анатолійович Погорецький

Національна академія правових наук України
Харків, Україна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Київ, Україна

ВПЛИВ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ НА ФОРМУВАННЯ ДОКТРИНИ ТА ПРАКТИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Анотація. *Стаття присвячена комплексному дослідженню впливу правових позицій Верховного Суду на формування сучасної доктрини і практики кримінального процесуального доказового права України. Верховний Суд розглянуто як інтерпретаційний центр, що забезпечує трансляцію матеріально-конституційних стандартів доказування, сформульованих у правових позиціях Конституційного Суду України, у площину щоденного правозастосування. Обґрунтовано, що еволюція практики Верховного Суду характеризується переходом від формального процесуалізму до правоорієнтованої моделі допустимості доказів, у межах якої визначальним критерієм є істотність порушення прав людини та його вплив на справедливість судового розгляду. Проаналізовано підходи Верховного Суду до похідних доказів, негласних слідчих (розшукових) дій, експертних і цифрових доказів, а також до стандартів судового дослідження доказів, застосування частини третьої статті 349 КПК України та допиту обвинуваченого. Доведено, що практика Верховного Суду сприяє уніфікації правозастосування та підвищенню стандартів мотивації судових рішень, водночас виявлено доктринальні обмеження й виклики, пов'язані з фрагментарністю практики та колізіями між палатами. На цій основі сформульовано положення авторської конституційно орієнтованої доктрини кримінального процесуального доказового права, у межах якої доказування розглядається як система процесуальних гарантій захисту прав людини, а правові позиції Верховного Суду – як ключовий чинник її подальшого розвитку.*

Ключові слова: *кримінальне процесуальне доказування; допустимість доказів; Верховний Суд; правові позиції; верховенство права; судові дослідження доказів; Конституційний Суд України.*

Mykola A. Pohoretskyi

National Academy of Legal Sciences of Ukraine,
Kharkiv, Ukraine

Taras Shevchenko National University of Kyiv
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

THE IMPACT OF THE LEGAL POSITIONS OF THE SUPREME COURT ON THE FORMATION OF THE DOCTRINE AND PRACTICE OF CRIMINAL PROCEDURAL EVIDENCE LAW IN UKRAINE

Abstract. *The article is devoted to a comprehensive study of the impact of the legal positions of the Supreme Court on the formation of the contemporary doctrine and practice of criminal procedural evidence law in Ukraine. The Supreme Court is examined as an interpretative centre that ensures the translation of material constitutional standards of proof, formulated in the legal positions of the Constitutional Court of Ukraine, into the sphere of everyday law enforcement. It is substantiated that the evolution of the Supreme Court's case law is characterised by a transition from formal proceduralism to a rights-oriented model of the admissibility of evidence, within which the decisive criterion is the seriousness of the violation of human rights and its impact on the fairness of the trial. The article analyses the approaches of the Supreme Court to derivative evidence, covert investigative (search) actions, expert and digital evidence, as well as to the standards of judicial examination of evidence, the application of part three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, and the questioning of the accused. It is demonstrated that the practice of the Supreme Court contributes to the unification of law enforcement and to the enhancement of standards for the reasoning of judicial decisions, while at the same time revealing doctrinal limitations and challenges related to the fragmentation of case law and conflicts between judicial panels. On this basis, the provisions of an author's constitutionally oriented doctrine of criminal procedural evidence law are formulated, within which proof is understood as a system of procedural guarantees for the protection of human rights, and the legal positions of the Supreme Court are regarded as a key factor in its further development.*

Keywords: *criminal procedural proof; admissibility of evidence; Supreme Court; legal positions; rule of law; judicial examination of evidence; Constitutional Court of Ukraine.*

ВСТУП

Сучасний етап розвитку кримінального процесуального права України характеризується глибинною трансформацією доказового права, зумовленою сукупною дією кількох взаємопов'язаних чинників, які істотно змінюють як доктрину, так і правозастосовну практику. Передусім ідеться про конституціоналізацію кримінального процесу, в межах якої доказування перестає сприйматися виключно як техніко-процесуальна діяльність зі збирання, перевірки та оцінки фактичних

даних і набуває чітко вираженого матеріально-конституційного виміру. Категорії допустимості, належності, достовірності доказів, внутрішнього переконання суду дедалі частіше інтерпретуються крізь призму основоположних прав і свобод людини, принципу верховенства права, вимог пропорційності та ефективного судового контролю.

Водночас визначальною рисою сучасного розвитку доказового права є *активізація судового прецеденту*, насамперед у практиці Верховного Суду. За умов фрагментарності законодавчого регулювання та появи нових процесуальних викликів саме правові позиції Верховного Суду виконують функцію конкретизації й операціоналізації конституційних стандартів доказування, сформульованих у рішеннях Конституційного Суду України та в практиці Європейського суду з прав людини. У цьому контексті Верховний Суд поступово виходить за межі суто касаційного контролю й фактично формує стабільні орієнтири для правозастосування у сфері допустимості доказів, судового дослідження доказового матеріалу, порядку та меж спрощених процедур, а також наслідків порушення належної правової процедури.

Додаткового імпульсу цим процесам надає *цифровізація доказування та функціонування кримінального провадження в умовах воєнного стану*. Широке використання електронних, цифрових і технічно складних доказів, результатів негласних слідчих (розшукових) дій, інформації з електронних систем і реєстрів, а також об'єктивні обмеження, пов'язані з воєнними загрозами, посилюють ризики процесуальних зловживань і порушень прав людини. Це, своєю чергою, актуалізує потребу в чітких судових стандартах оцінки доказів, перевірки їх походження, простежуваності та процесуальної добросовісності.

За таких умов *зростає роль Верховного Суду як інтерпретаційного «мосту» між Конституцією України та щоденною судовою практикою*. Саме через систему правових позицій Верховного Суду відбувається трансляція конституційних приписів і правових позицій Конституційного Суду України в площину конкретних процесуальних рішень, що безпосередньо впливають на долю доказів у кримінальному провадженні та на реальний рівень гарантій прав людини. Це зумовлює наукову необхідність комплексного дослідження впливу позицій Верховного Суду на формування сучасної доктрини й практики кримінального процесуального доказового права України як логічного продовження аналізу конституційних засад доказування.

Метою цієї статті є виявлення, систематизація та доктринальне осмислення впливу правових позицій Верховного Суду на формування сучасної доктрини й практики кримінального процесуального доказового права України з метою обґрунтування конституційно орієнтованої моделі судового доказування, в якій стандарти допустимості, належності, оцінки та судового дослідження доказів визначаються не формально-процесуальними приписами, а матеріально-конституційними критеріями захисту прав людини, верховенства права та справедливого судового розгляду.

1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Українська наука кримінального процесуального доказування формувалася на основі *класичних доктринальних підходів*, у межах яких доказування розглядалося як відносно автономна процесуальна діяльність, спрямована на збирання, перевірку та оцінку доказів відповідно до вимог закону. У працях В. Гмирка доказування концептуалізується як *діяльнісна парадигма*, що поєднує пізнавальний і нормативний виміри та вимагає врахування логіки, структури й функціонального призначення доказової діяльності [3]. О. Капліна, Є. Коваленко та С. Стахівський у межах класичної процесуальної теорії акцентували увагу на системі доказів, їх джерелах і властивостях, а також на внутрішньому переконанні суду як ключовому елементі оцінки доказового матеріалу [4; 5; 12]. Значний внесок у розроблення загальнотеоретичних засад доказування зроблено також у працях В. Тертишника, де доказування постає як комплексна правова категорія, що поєднує пізнання, оцінку та процесуальні гарантії [13].

Подальший розвиток доктрини зумовив *переорієнтацію досліджень на проблематику допустимості, належності та оцінки доказів* у світлі нової редакції КПК України 2012 року. У цьому контексті праці Д. Сергеевої відіграли важливу роль у формуванні сучасного розуміння допустимості як самостійної властивості доказу та у з'ясуванні її співвідношення з достовірністю [9; 10]. М. Шумило обґрунтував доктринальне розмежування доказів і процесуальних рішень, що має принципове значення для коректної оцінки допустимості доказового матеріалу [14]. Дослідження О. Старенького зосереджені на процесуальних гарантіях сторони захисту в збиранні та використанні доказів, що посилює акцент на змагальному характері доказування [11]. У свою чергу, В. Вапнярчук і Г. Крет розвинули ідею *стандартів доказування*, звертаючи увагу на необхідність їх уніфікації та зв'язку з принципами справедливого судового розгляду [1; 6].

Окремий напрям сучасних досліджень пов'язаний із *логікою формування доказової бази та методологією доказування*, де доказ розглядається не ізольовано, а як елемент цілісної системи аргументації у кримінальному провадженні. У цьому аспекті заслуговують на увагу роботи О. Гвоздіка та О. Старенького, які аналізують доказування крізь призму філософських і методологічних засад правового пізнання [2].

Водночас у сучасній доктрині доказового права дедалі чіткіше простежується *конституційно орієнтований підхід до доказування*, у межах якого такі доктринально-правові категорії як допустимість, належність, достатність, оцінка доказів інтерпретуються крізь призму прав людини, принципу верховенства права та належної правової процедури. Саме в цьому напрямі вагоме місце посідають наукові праці автора, в яких обґрунтовано перехід від формально-процесуального розуміння доказування до матеріально-конституційної моделі. У статті про допустимість доказів і процесуальну добросовісність доведено, що порушення прав людини на ранніх стадіях кримінального провадження здатні

породжувати феномен «процесуальної токсичності» доказів, який не може бути нейтралізований суто формальним дотриманням процесуальних вимог [7]. В іншій роботі автора верховенство права розкрито як методологічну основу кримінального процесуального доказування, що зумовлює необхідність оцінки доказів із урахуванням пропорційності, передбачуваності й ефективного судового контролю [8].

Таким чином, аналіз наукових джерел свідчить про еволюцію української доктрини доказування від класичних процесуально-формальних моделей до *конституційно орієнтованої концепції*, в якій доказове право розглядається як інструмент реалізації та захисту прав людини. Водночас у науковій літературі недостатньо дослідженим залишається питання впливу правових позицій Верховного Суду на цю доктринальну трансформацію, а також на формування єдиних стандартів правозастосування, що й зумовлює необхідність їх подальшого аналізу в межах цієї статті.

2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Дослідження виконано з використанням комплексного міждисциплінарного та доктринально-прецедентного підходу, що поєднує аналіз норм кримінального процесуального права України, *конституційно орієнтованих засад доказування* та судової практики Верховного Суду як визначального чинника формування сучасної доктрини кримінального процесуального доказового права. Методологічна логіка роботи вибудовується як продовження аналізу впливу Конституційного Суду України з фокусом на механізмах трансляції *конституційних стандартів доказування* у правозастосування через правові позиції Верховного Суду.

Матеріальну базу дослідження становлять положення Кримінального процесуального кодексу України, що регламентують доказування, допустимість доказів, порядок їх судового дослідження та оцінки; правові позиції Великої Палати Верховного Суду та Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду щодо *належної правової процедури*, похідних доказів, меж судового контролю і стандартів судового дослідження доказів [16–18]; а також практика палат Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, яка конкретизує порядок визначення обсягу доказів, умови зміни порядку їх дослідження, застосування частини третьої статті 349 КПК України та значення допиту обвинуваченого як складової судового дослідження доказів [19–55]. Доктринальну основу формують сучасні наукові праці з теорії кримінального процесуального доказування, допустимості, належності та стандартів оцінки доказів [1–15].

Методологічну основу дослідження становить поєднання загальнонаукових і спеціально-правових методів. Системно-структурний метод використано для аналізу доказового права як цілісної системи, в якій норми КПК України, конституційні приписи та правові позиції Верховного Суду перебувають у функціональній взаємодії [1; 3; 13]. Аксіологічний метод застосовано для виявлення цінніс-

ного наповнення доказування крізь призму *верховенства права*, справедливого судового розгляду та захисту прав людини [7; 8; 9]. Телеологічний метод дав змогу з'ясувати функціональне призначення правових позицій Верховного Суду як інструментів забезпечення *реальної допустимості доказів* у кримінальному провадженні, а не її формального декларування [6; 16].

Серед спеціально-правових методів ключове значення має нормативно-догматичний аналіз, за допомогою якого досліджено співвідношення законодавчих приписів КПК України з їх інтерпретаціями в практиці Верховного Суду, зокрема щодо істотності процесуальних порушень та наслідків недотримання *належної правової процедури* [9; 14; 18]. Герменевтичний метод застосовано для тлумачення мотивувальних частин судових рішень Верховного Суду з метою виявлення стабільних доктринальних стандартів оцінки доказів, які не завжди прямо випливають із тексту процесуального закону [16; 19; 29]. Порівняльно-правовий аналіз використано обмежено – для співвіднесення національних підходів до допустимості та судового дослідження доказів із загальноєвропейськими стандартами справедливого судового розгляду, імпліцитно відображеними в практиці Верховного Суду [7; 8].

Стратегія добору судової практики охоплює період 2018–2025 років, що відповідає етапу інституційного становлення Верховного Суду в новій редакції й активного формування ним правових позицій у сфері доказування. Пріоритет надано рішенням Великої Палати Верховного Суду та Об'єднаної палати ККС ВС як таким, що мають найбільший доктринальний і уніфікаційний потенціал [16–18; 56]. До аналізу включено також репрезентативні рішення палат ККС ВС, які відображають сталі тенденції правозастосування і водночас демонструють проблемні зони та внутрішні напруження в судовій практиці [19–55].

Критеріями включення джерел до аналізу були наявність у судовому рішенні правової позиції, що має значення для доктрини допустимості або судового дослідження доказів; зв'язок цієї позиції з конституційними гарантіями прав людини чи принципом *верховенства права*; а також можливість використання відповідної позиції як нормативно-орієнтованого стандарту для судів нижчих інстанцій. Виключалися рішення, що мають виключно казуальний характер або не містять самостійного доктринального навантаження.

Обмеження дослідження зумовлені, *по-перше*, динамічністю судової практики Верховного Суду, яка перебуває в процесі подальшого формування та уточнення, і, *по-друге*, неоднорідністю аргументації в окремих рішеннях палат ККС ВС, що ускладнює вироблення універсальних узагальнень [19; 23; 28]. Очікуваним результатом методичного блоку є формування узгодженої аналітичної моделі оцінки впливу правових позицій Верховного Суду на доктрину й практику кримінального процесуального доказового права, а також обґрунтування *конституційно орієнтованих процесуальних фільтрів* допустимості й судового дослідження доказів як інструментів матеріалізації верховенства права в кримінальному судочинстві.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

3.1. Верховний Суд у системі формування доказового права: місце, функції, межі

3.1.1. Верховний Суд як суб'єкт формування доказової доктрини

Результати дослідження свідчать, що в сучасній системі кримінального процесуального доказового права України Верховний Суд фактично трансформував свою роль від органу *касаційного контролю* до суб'єкта *нормативно-орієнтованої інтерпретації* доказових приписів КПК України. Ця трансформація проявляється в стабільному формуванні правових позицій, які не обмежуються перевіркою правильності застосування норм права в конкретній справі, а виконують функцію доктринального орієнтира для судів нижчих інстанцій щодо допустимості, належності та судового дослідження доказів [16; 19–21].

Ключове значення в цьому процесі належить *Великій Палаті Верховного Суду* та *Об'єднаній палаті Касаційного кримінального суду*. Саме їхні рішення забезпечують єдність підходів до тлумачення процесуальних норм і мінімізують ризики фрагментації судової практики у сфері доказування [16–18; 56]. Узагальнюючий характер таких правових позицій дозволяє говорити про формування Верховним Судом стабільних доказових стандартів, які мають міжгалузеве та міжпроцесуальне значення й поступово інтегруються в доктрину кримінального процесуального права [1; 6; 7].

Водночас аналіз практики палат Касаційного кримінального суду засвідчує, що нормативно-орієнтована інтерпретація доказових норм здійснюється не лише «згори вниз», а й через акумуляцію повторюваних правових підходів у справах щодо порядку судового дослідження доказів, меж спрощених процедур та значення окремих процесуальних дій для забезпечення справедливого судового розгляду [19–55]. У такий спосіб Верховний Суд виступає не лише арбітром, а й активним учасником формування сучасної доказової доктрини.

3.1.2. Взаємодія правових позицій Конституційного Суду України і Верховного Суду

Обговорення отриманих результатів дає підстави стверджувати, що вплив Верховного Суду на доказове право має похідний, але водночас системоутворюючий характер, оскільки він ґрунтується на *правових позиціях Конституційного Суду України* як джерелі *конституційної матриці доказування*. Саме Конституційний Суд України формує матеріально-конституційний зміст таких базових категорій доказового права, як допустимість доказів, межі процесуального примусу, судовий контроль і гарантії захисту прав людини [7; 8].

У цій взаємодії Верховний Суд виконує функцію інструмента *деталізації, процесуалізації та практичної імплементації* конституційних приписів. Деталізація проявляється в конкретизації загальних конституційних принципів через критерії істотності процесуальних порушень, причинно-наслідкового зв'язку між порушенням прав і допустимістю доказів, а також у визначенні меж судового розсуду при оцінці доказового матеріалу [16; 18]. Процесуалізація полягає в транс-

формації конституційних стандартів у чіткі процесуальні правила, що регулюють порядок судового дослідження доказів, зміну цього порядку та умов застосування спрощених процедур, зокрема передбачених частиною третьою статті 349 КПК України [17; 19–37].

Практична імплементація конституційних засад доказування здійснюється Верховним Судом через формування правових позицій, які безпосередньо впливають на щоденну судову практику та визначають допустимі межі процесуальних рішень суду першої й апеляційної інстанцій. У цьому сенсі Верховний Суд виступає сполучною ланкою між матеріально-конституційним змістом доказового права та його процесуальною конкретизацією в кримінальному провадженні [16; 18; 56].

Отримані результати підтверджують і розвивають авторську ідею переходу від матеріально-конституційного змісту доказування до його процесуальної конкретизації, в межах якої саме Верховний Суд забезпечує практичну реалізацію конституційних стандартів у доказовій діяльності суду. Такий підхід дозволяє розглядати практику Верховного Суду не як сукупність ізольованих рішень, а як цілісну систему правових позицій, що формують сучасну модель кримінального процесуального доказового права України [7; 8; 16].

3.1.3. Межі судового формування доказового права

Результати аналізу практики Верховного Суду дозволяють окреслити межі судового формування кримінального процесуального доказового права, які визначаються співвідношенням законодавчої регламентації та судової інтерпретації. Кримінальний процесуальний кодекс України зберігає статус первинного нормативного джерела, що встановлює загальні правила доказування, властивості доказів, порядок їх збирання, дослідження та оцінки. Водночас динаміка суспільних відносин, поява нових форм доказової інформації та ускладнення процесуальних конфігурацій об'єктивно зумовлюють необхідність інтерпретаційного уточнення цих приписів у судовій практиці [1; 5; 13].

Судова інтерпретація, здійснювана Верховним Судом, не підміняє законодавця, а виконує функцію *нормативно-орієнтованого тлумачення*, спрямованого на забезпечення ефективності та конституційної узгодженості процесуального регулювання. Саме в цій площині формуються правові позиції щодо істотності процесуальних порушень, критеріїв допустимості доказів, меж судового розсуду при оцінці доказового матеріалу та порядку судового дослідження доказів [16–18; 19–23]. Таким чином, Верховний Суд фактично здійснює вторинне нормотворення інтерпретаційного характеру, яке є допустимим лише за умови його чіткої прив'язки до тексту КПК України та конституційних приписів.

Водночас дослідження виявляє й *ризики «судового нормотворення»*, що виникають у разі виходу судової інтерпретації за межі тлумачення й переходу до фактичного конструювання нових процесуальних правил. Такі ризики особливо помітні в справах, де відсутня чітка законодавча регламентація або де суди намага-

ються компенсувати прогалини закону шляхом розширювального тлумачення процесуальних норм [6; 11]. За відсутності належних стримуючих механізмів це може призводити до зниження передбачуваності правозастосування та до порушення принципу правової визначеності.

Ключовим інструментом обмеження зазначених ризиків виступає *принцип верховенства права*, який у контексті доказового права виконує функцію матеріально-конституційного коректора судової інтерпретації. Верховенство права вимагає, щоб будь-яке інтерпретаційне розширення процесуальних норм було обґрунтоване необхідністю захисту прав людини, відповідало вимогам пропорційності та не підміняло собою законодавчу волю [7; 8]. Саме через апеляцію до цього принципу Верховний Суд у своїх правових позиціях обґрунтовує допустимі межі судового розсуду та запобігає трансформації інтерпретації в неконтрольоване нормотворення [16; 18; 56].

Отже, межі судового формування доказового права визначаються балансом між стабільністю законодавчого регулювання та гнучкістю судової інтерпретації. У межах цього балансу Верховний Суд покликаний забезпечувати конституційно узгоджене тлумачення норм КПК України, не виходячи за межі своєї інтерпретаційної функції та зберігаючи провідну роль законодавця у формуванні процесуальних правил доказування.

3.2. Позиції Верховного Суду щодо допустимості доказів: еволюція і доктринальні наслідки

3.2.1. Від формального процесуалізму до правоорієнтованої допустимості

Результати аналізу практики Верховного Суду переконливо засвідчують еволюцію підходів до допустимості доказів від *формального процесуалізму до правоорієнтованої моделі доказування*. На ранніх етапах застосування КПК України 2012 року в судовій практиці домінувало уявлення, за яким будь-яке відхилення від процесуальної форми автоматично тягнуло недопустимість доказу. Такий підхід, хоча й сприяв дисциплінуванню органів досудового розслідування, водночас створював ризик формального правосуддя та нівелювання змістовного аналізу впливу порушення на права учасників кримінального провадження [9; 13].

Подальша практика Верховного Суду, насамперед у рішеннях Великої Палати та Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду, демонструє *відмову від автоматизму формули «будь-яке порушення = недопустимість»*. Натомість центральним стає *критерій істотності порушення прав і свобод людини*, який вимагає від суду встановлення причинно-наслідкового зв'язку між допущеним процесуальним дефектом і порушенням фундаментальних гарантій справедливого судового розгляду [16; 18]. У цьому контексті допустимість доказу оцінюється не ізольовано від загального процесуального контексту, а з урахуванням того, чи було поставлено під сумнів добровільність, достовірність, перевірюваність або можливість ефективного оскарження доказової інформації.

Така трансформація підходів свідчить про поступову імплементацію в національну правозастосовну практику матеріально-конституційного розуміння допустимості доказів, за якого процесуальна форма розглядається не як самоціль, а як інструмент захисту прав і свобод людини. Застосовуючи критерій істотності порушення, Верховний Суд фактично поєднує приписи КПК України з принципом верховенства права, що відповідає сучасним доктринальним уявленням про допустимість як ціннісно навантажену категорію кримінального процесуального доказового права [7; 8].

3.2.2. Допустимість доказів і належна правова процедура

Подальший розвиток правоорієнтованої моделі допустимості простежується в правових позиціях Верховного Суду щодо *належної правової процедури* як системоутворюючої умови легітимності доказів. Аналіз рішень Верховного Суду дозволяє виокремити кілька взаємопов'язаних блоків, у межах яких формується сучасне розуміння допустимості доказів.

По-перше, Верховний Суд послідовно звертає увагу на *уповноваженість суб'єкта*, який здійснює збирання доказів. Порушення правил компетенції або відсутність належного процесуального рішення про наділення особи відповідними повноваженнями розглядається судом не формально, а крізь призму того, чи призвело це до обмеження прав сторони захисту або до спотворення доказового процесу [16; 19; 23]. Таким чином, уповноваженість суб'єкта стає елементом належної правової процедури, а не самодостатнім формальним критерієм.

По-друге, у практиці Верховного Суду істотного значення набуває *законність джерела доказу*. Суд виходить з того, що допустимість не може ґрунтуватися виключно на зовнішній відповідності процесуальній формі, якщо джерело доказу пов'язане з порушенням права на приватність, свободу від самовикриття чи інших конституційних гарантій [18; 32; 45]. У цьому аспекті законність джерела розглядається як матеріальна умова допустимості, тісно пов'язана з якістю процесуального контролю та можливістю судової перевірки.

По-третє, Верховний Суд формує підхід, за яким *дотримання процесуальних гарантій* (права на захист, змагальності, поінформованості, можливості перевірки доказів) є ключовим чинником оцінки допустимості. Навіть за наявності формальних процесуальних рішень суд оцінює, чи мали сторони реальну можливість поставити під сумнів доказ, оскаржити його походження та вплив на результати провадження [17; 25; 29].

У сукупності ці підходи створюють підґрунтя для розвитку авторської концепції *процесуальної токсичності доказів*, відповідно до якої системні або істотні порушення прав людини на ранніх стадіях кримінального провадження здатні «отруювати» доказовий матеріал, позбавляючи його легітимності незалежно від формальної процесуальної оболонки [7]. Практика Верховного Суду, яка дедалі частіше апелює до змістовної оцінки процесуальних порушень і їх впливу на права людини, підтверджує доктринальну релевантність цієї концепції та її

значення для подальшого розвитку кримінального процесуального доказового права України [8; 16; 18].

Отже, еволюція позицій Верховного Суду щодо допустимості доказів засвідчує перехід до моделі, в якій допустимість виступає не формальною ознакою доказу, а результатом комплексної оцінки дотримання належної правової процедури, спрямованої на реальний захист прав людини в кримінальному провадженні.

3.2.3. Похідні докази і правило «плодів отруйного дерева»

Аналіз правових позицій Верховного Суду в сфері оцінки похідних доказів свідчить про формування зваженого підходу до застосування правила «плодів отруйного дерева», який орієнтований не на формальний автоматизм, а на встановлення реального впливу первинного порушення на доказовий результат. Верховний Суд послідовно наголошує, що вирішальним є *причинно-наслідковий зв'язок* між порушенням прав людини при одержанні первинного доказу та подальшим формуванням похідної доказової інформації [16; 18; 23].

У цьому контексті Суд виходить із того, що не кожен процесуальний дефект первинної дії автоматично «інфікує» всі наступні докази. Для визнання похідного доказу недопустимим необхідно встановити, що саме первинне порушення стало визначальною умовою його отримання, а також що це порушення мало істотний характер і зачепило фундаментальні права чи свободи особи [19; 32; 45]. Такий підхід відповідає правоорієнтованій логіці допустимості й узгоджується з критерієм істотності, який дедалі частіше застосовується Верховним Судом при оцінці доказів.

Водночас практика Верховного Суду окреслює *межі похідності*, застерігаючи від механічного поширення недопустимості на весь доказовий масив. Суд підкреслює, що доказ не може вважатися похідним лише з огляду на його часову чи логічну послідовність щодо первинної процесуальної дії; вирішальним є змістовний зв'язок та ступінь залежності між ними [24; 28]. Такий підхід спрямований на недопущення формального розширення недопустимості доказів і збереження балансу між завданнями кримінального провадження та гарантіями прав людини.

Отже, у правових позиціях Верховного Суду правило «плодів отруйного дерева» трансформується з жорсткої процесуальної санкції в інструмент матеріально-конституційного контролю, який застосовується вибірково та обґрунтовано, з урахуванням характеру порушення, його наслідків і впливу на справедливості судового розгляду [7; 8; 16].

3.2.4. Негласні слідчі (розшукові) дії, експертизи, цифрові докази

Окремий і надзвичайно чутливий сегмент практики Верховного Суду стосується допустимості доказів, отриманих у результаті *негласних слідчих (розшукових) дій*, експертних досліджень та використання цифрової інформації. Саме в цій площині найбільш гостро проявляється необхідність досягнення *балансу між*

ефективністю кримінального розслідування та захистом приватності й принципом змагальності [16; 18; 45].

Аналіз рішень Верховного Суду свідчить, що Суд відходить від суто формального підходу до оцінки НСРД і зосереджується на перевірці реальності процесуальних гарантій. Зокрема, при вирішенні питань допустимості результатів НСРД Верховний Суд ураховує не лише наявність формального дозволу чи процесуального документа, а й своєчасність їх відкриття стороні захисту, можливість ефективного оскарження та вплив обмежень доступу до матеріалів на реалізацію права на захист [16; 18; 19].

Подібна логіка простежується й у підходах до оцінки експертних висновків. Верховний Суд виходить із того, що допустимість експертизи визначається не лише дотриманням формальних вимог до її призначення, а й можливістю сторін перевірити вихідні дані, методику й обґрунтованість висновків, що безпосередньо пов'язано з принципом змагальності та рівності сторін [7; 11; 25].

У сфері цифрових доказів Верховний Суд фактично формує *стандарту перевірюваності й простежуваності доказів*, орієнтуючи суди нижчих інстанцій на необхідність установлення походження електронної інформації, умов її отримання, збереження й використання в кримінальному провадженні. При цьому ключового значення набуває можливість відтворення доказового шляху та незалежної перевірки відповідних даних стороною захисту [32; 45; 49].

Таким чином, практика Верховного Суду у справах, пов'язаних із НСРД, експертизами та цифровими доказами, демонструє прагнення до формування єдиних стандартів допустимості, які поєднують потреби ефективного кримінального переслідування з вимогами захисту приватності, процесуальної рівності й справедливого судового розгляду. Це свідчить про поступове становлення в національному праві конституційно орієнтованої моделі оцінки складних і технічно зумовлених доказів, у межах якої Верховний Суд відіграє ключову системоутворюючу роль [8; 16; 18].

3.3. Верховний Суд і судові дослідження доказів: стандарти, порядок, межі спрощення

3.3.1. Дослідження доказів як ядро справедливого судового розгляду

Результати аналізу судової практики Верховного Суду підтверджують, що *дослідження доказів* розглядається ним як центральний, системоутворюючий елемент справедливого судового розгляду, без якого неможлива ані реальна змагальність, ані обґрунтоване внутрішнє переконання суду. У цьому аспекті Верховний Суд послідовно виходить із того, що вимоги *безпосередності* та *змагальності* мають конституційний характер і не можуть бути зведені до формального відтворення матеріалів досудового розслідування в судовому засіданні [16; 17; 19].

Практика Верховного Суду свідчить, що безпосередність судового дослідження означає не лише фізичне сприйняття доказів судом, а й активну інтелектуаль-

ну взаємодію з ними, що передбачає перевірку джерел доказової інформації, умов її одержання та процесуальної коректності використання. У цьому контексті Верховний Суд наголошує на *обов'язку активної ролі суду* під час дослідження доказів, зокрема у випадках, коли виникають сумніви щодо належності або допустимості доказового матеріалу [18; 25].

Активна роль суду, за позицією Верховного Суду, не суперечить принципу змагальності, а навпаки – є його функціональним продовженням, оскільки спрямована на забезпечення рівності процесуальних можливостей сторін і недопущення ухвалення рішень на підставі неперевірених або процесуально дефектних доказів. Такий підхід узгоджується з правоорієнтованою моделлю доказування, в межах якої суд виступає гарантом дотримання належної правової процедури та захисту прав людини [7; 8; 16].

3.3.2. Зміна порядку дослідження доказів

Окрему групу правових позицій Верховного Суду становлять рішення, присвячені *зміні порядку дослідження доказів у судовому розгляді*. Узагальнення цієї практики дозволяє сформулювати кілька ключових умов допустимості такої зміни. Насамперед Верховний Суд виходить з того, що порядок дослідження доказів не є довільним і може змінюватися лише за наявності процесуально обґрунтованих підстав, пов'язаних із забезпеченням повноти, послідовності й ефективності судового розгляду [19–23].

Верховний Суд акцентує, що зміна порядку дослідження доказів має супроводжуватися належними *гарантіями сторін*, зокрема завчасним інформуванням про таку зміну, наданням можливості висловити заперечення, заявити клопотання або скоригувати свою процесуальну позицію. Відсутність цих гарантій розцінюється як порушення принципів змагальності та рівності сторін і може мати наслідком істотне порушення вимог кримінального процесуального закону [25; 26; 28].

Особливе значення в практиці Верховного Суду надається недопущенню так званої *процесуальної несподіванки*, коли сторона фактично позбавляється можливості ефективно реагувати на зміну порядку дослідження доказів. Суд підкреслює, що навіть формально допустима процесуальна дія втрачає легітимність, якщо вона створює для сторони захисту або обвинувачення ситуацію непередбачуваності та унеможлиблює реалізацію права на захист [27; 29].

Таким чином, практика Верховного Суду формує стандарти судового дослідження доказів, у межах яких поєднуються вимоги процесуальної економії та гнучкості з пріоритетом прав людини і принципів справедливого судового розгляду. Зміна порядку дослідження доказів допускається лише як інструмент оптимізації процесу, але не як засіб обмеження змагальності чи підриву довіри до судового рішення і як наслідок – до суду [16; 18; 19].

3.3.3. Частина третя статті 349 КПК України як інструмент процесуальної економії та межі її застосування

Частина третя с. 349 КПК України встановлює спеціальний порядок судового розгляду, за якого суд може визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким із учасників судового провадження не оспорується. Нормативне призначення цієї конструкції полягає в забезпеченні процесуальної економії, концентрації судового розгляду на спірних аспектах обвинувачення та запобіганні зайвому формалізму в дослідженні очевидних або загальновизнаних фактів.

Разом із тим практика Верховного Суду переконливо свідчить, що застосування частини третьої статті 349 КПК України не є автоматичним правом суду і не може розглядатися як спрощена форма правосуддя в сенсі зниження стандартів доказування. Навпаки, Верховний Суд послідовно підкреслює, що йдеться про винятковий процесуальний механізм, застосування якого допустиме лише за суворого дотримання конституційних гарантій справедливого судового розгляду та принципу змагальності [17; 29; 31].

Передусім Верховний Суд виходить із того, що ключовою умовою застосування ч. 3 ст. 349 КПК України є *реальна, усвідомлена і добровільна відмова сторін від оспорування певних обставин*, а не формальне мовчання або пасивна поведінка в судовому засіданні. Суд зобов'язаний переконатися, що обвинувачений правильно розуміє зміст пред'явленого обвинувачення, правову кваліфікацію діяння та процесуальні наслідки відмови від дослідження доказів, зокрема неможливість у подальшому посилатися на недосліджені обставини як на підставу для скасування вироку [38–44].

Особливе значення в практиці Верховного Суду надається *активній ролі суду* при застосуванні ч. 3 ст. 349 КПК України. Суд не може обмежитися формальною фіксацією згоди сторін, а зобов'язаний перевірити, чи не приховується за такою згодою фактичний спір щодо істотних елементів обвинувачення, зокрема суб'єктивної сторони, мотиву, способу вчинення кримінального правопорушення або допустимості ключових доказів [18; 30; 33]. За наявності хоча б потенційного спору щодо цих аспектів застосування спрощеного порядку є неприпустимим.

Верховний Суд також сформулював важливу позицію, відповідно до якої *часткове оспорування обставин* не виключає можливості застосування ч. 3 ст. 349 КПК України, однак вимагає від суду чіткого розмежування між спірними та неспірними обставинами. У такому випадку суд повинен забезпечити повноцінне дослідження доказів саме щодо тих обставин, які оспоруються, і лише в цій частині реалізувати принцип безпосередності судового розгляду [17; 31].

У доктринальному вимірі правові позиції Верховного Суду щодо застосування ч. 3 ст. 349 КПК України підтверджують, що цей інститут слід розглядати не як виняток із принципів доказування, а як їх *функціональне уточнення*. Процесуальна економія не може досягатися ціною зниження стандартів допустимості доказів або обмеження права на захист, а відмова від дослідження доказів можлива лише

за умови, що вона не створює ризику ухвалення обвинувального вироку на підставі недоведених або процесуально дефектних фактів [7; 8; 16].

Отже, у світлі практики Верховного Суду частина третя статті 349 КПК України постає як інструмент *раціоналізації судового розгляду*, застосування якого можливе лише в межах конституційно орієнтованої моделі кримінального процесуального доказування. Її функціонування ґрунтується на поєднанні процесуальної економії з підвищеними вимогами до активності суду, усвідомленості позицій сторін та збереження повного комплексу гарантій справедливого судового розгляду [8; 16; 18].

3.3.4. Допит обвинуваченого в системі доказування

Результати аналізу практики Верховного Суду дозволяють дійти висновку, що *допит обвинуваченого* в судовому провадженні посідає особливе місце в системі доказування і за певних процесуальних конфігурацій набуває *обов'язкового характеру* як елемент безпосереднього судового дослідження доказів. Верховний Суд виходить із того, що допит обвинуваченого є необхідним тоді, коли без його пояснень неможливо повно й всебічно перевірити спірні обставини обвинувачення, з'ясувати суб'єктивну сторону кримінального правопорушення, мотиви та способи дій, а також оцінити інші докази в їх взаємозв'язку [45–49]. За таких умов відмова суду від допиту обвинуваченого або формальне обмеження цього процесуального інструменту може призвести до порушення принципів безпосередності та змагальності судового розгляду.

Водночас Верховний Суд послідовно підкреслює, що обов'язковість допиту обвинуваченого не означає покладення на нього процесуального обов'язку давати показання. Допит у суді розглядається як *процесуальна можливість*, а не примус, що безпосередньо пов'язано зі *співвідношенням допиту обвинуваченого та права на мовчання*. Суд наголошує, що реалізація права не свідчити проти себе й не давати показання не може тлумачитися на шкоду обвинуваченому та не звільняє суд від обов'язку дослідити інші докази з дотриманням вимог допустимості й належності [37; 48; 53]. Таким чином, відмова обвинуваченого від дачі показань не усуває значення інституту допиту як такого, але змінює його процесуальне наповнення та межі використання.

У своїх правових позиціях Верховний Суд також акцентує, що допит обвинуваченого має відбуватися за умов суворого дотримання процесуальних гарантій, зокрема інформованості про право мовчати, право на захисника та заборону будь-яких форм примусу чи непрямого тиску. Порушення цих гарантій розглядається як істотне процесуальне порушення, здатне поставити під сумнів допустимість отриманих пояснень або їх використання при формуванні внутрішнього переконання суду [45; 47; 49].

Зазначені підходи узгоджуються зі *стандартами Європейського суду з прав людини*, відповідно до яких право не свідчити проти себе та право зберігати мовчання є складовими права на справедливий судовий розгляд. ЄСПЛ не заперечує

допустимість допиту обвинуваченого як процесуального інструменту встановлення істини, однак вимагає, щоб будь-які показання були добровільними, отриманими без примусу й оцінювалися в сукупності з іншими доказами. Верховний Суд, імплементуючи ці стандарти, послідовно наголошує на неприпустимості використання мовчання обвинуваченого як доказу його вини та на необхідності критичної оцінки доказів обвинувачення незалежно від процесуальної позиції обвинуваченого [7; 8; 16].

Отже, у системі кримінального процесуального доказування допит обвинуваченого постає як важливий, але водночас чутливий інструмент, застосування якого потребує тонкого балансу між інтересами встановлення істини та гарантіями прав людини. Практика Верховного Суду демонструє прагнення забезпечити цей баланс шляхом поєднання активної ролі суду в дослідженні доказів із безумовним дотриманням права на мовчання та інших конституційних гарантій, що відповідає як національній доктрині, так і європейським стандартам справедливого судового розгляду [8; 16; 45–49].

3.4. Верховний Суд як фактор доктринальних змін у доказовому праві України

3.4.1. Вплив практики Верховного Суду на наукову доктрину

Результати дослідження засвідчують, що практика Верховного Суду стала одним із ключових чинників доктринальних змін у кримінальному процесуальному доказовому праві України, істотно вплинувши на переосмислення базових категорій теорії доказування. Йдеться не лише про уточнення змісту окремих інститутів, а про зміну методологічної оптики – від формально-процесуального тлумачення до матеріально-конституційного підходу, в межах якого доказування оцінюється крізь призму прав людини, верховенства права та справедливого судового розгляду [7; 8; 16].

Передусім у доктрині зазнала трансформації категорія *допустимості доказів*. Під впливом правових позицій Верховного Суду допустимість дедалі менше отожднюється з механічним дотриманням процесуальної форми й дедалі більше пов'язується з оцінкою істотності порушення прав і свобод людини, причинно-наслідкового зв'язку між таким порушенням і доказовим результатом, а також із впливом допущених дефектів на можливість ефективного судового контролю [16; 18; 23]. Цей підхід підтверджує та розвиває доктринальну тезу про те, що допустимість є ціннісно навантаженою властивістю доказу, а не суто технічною характеристикою [7].

Не менш істотних змін зазнало і доктринальне розуміння *належності доказів*. Практика Верховного Суду актуалізувала необхідність оцінки належності не лише у зв'язку з предметом доказування, а й у контексті процесуальної ролі доказу в конкретній конфігурації судового розгляду. У цьому сенсі належність перестає бути нейтральною логічною категорією й набуває функціонального значення, пов'язаного з можливістю перевірки доказу в умовах змагальності та безпосеред-

ності [14; 25; 29]. Така еволюція узгоджується з доктринальними підходами, що розглядають доказування як діяльність, структуровану не лише законом, а й судовою практикою [3; 6].

Подальший вплив практики Верховного Суду простежується у сфері *оцінки доказів*, де суд дедалі чіткіше відходить від уявлення про внутрішнє переконання як виключно суб'єктивну категорію. Натомість формується підхід, за яким оцінка доказів має бути раціонально обґрунтованою, публічно мотивованою та перевіреною з позицій дотримання процесуальних гарантій і стандартів справедливого судового розгляду [1; 8; 13]. Верховний Суд, формулюючи вимоги до мотивування судових рішень у частині оцінки доказів, фактично задає доктринальні орієнтири для обмеження судового розсуду й запобігання довільності.

У сукупності ці тенденції свідчать, що практика Верховного Суду не лише відображає наукові розробки в сфері доказового права, а й активно *підтверджує та розвиває авторські доктринальні положення* щодо конституційно орієнтованої моделі кримінального процесуального доказування. Зокрема, ідеї про матеріально-конституційний характер допустимості доказів, значення належної правової процедури та феномен процесуальної токсичності доказів знаходять своє підтвердження в правових позиціях Верховного Суду, які дедалі частіше апелюють до змістовної оцінки порушень і їх впливу на права людини [7; 8; 16; 18].

Отже, Верховний Суд постає не лише як інституція правозастосування, а як активний учасник доктринального процесу, що формує сучасні уявлення про допустимість, належність та оцінку доказів. Його практика виступає каталізатором оновлення наукових підходів до доказування та створює передумови для подальшої еволюції кримінального процесуального доказового права України в конституційно орієнтованому напрямі.

3.4.2. Вплив практики Верховного Суду на правозастосування

Практика Верховного Суду справляє безпосередній і відчутний вплив на *уніфікацію підходів судів нижчих інстанцій* у сфері доказування. Узагальнені правові позиції Великої Палати та Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду виконують функцію орієнтирів, які зменшують розбіжності в застосуванні норм КПК України щодо допустимості, належності та судового дослідження доказів. Це особливо помітно в питаннях оцінки істотності процесуальних порушень, застосування правила «плодів отруйного дерева», меж спрощених процедур і допустимості зміни порядку дослідження доказів, де суди першої та апеляційної інстанцій дедалі частіше відтворюють логіку аргументації Верховного Суду, а не обмежуються формальним посиланням на норму закону [16; 18; 19–23].

Важливим наслідком цього процесу є *підвищення стандартів мотивації судових рішень*. Верховний Суд послідовно наголошує на обов'язку суду не лише констатувати допустимість або недопустимість доказу, а й мотивувати відповідне рішення з урахуванням характеру порушення, його впливу на права людини та значення для результатів провадження. Такий підхід сприяє відходу від шаблонних

формувань і стимулює суди нижчих інстанцій до змістовного аналізу доказів, їх походження та ролі в доказовій системі конкретної справи [1; 7; 8; 16].

Уніфікаційний ефект практики Верховного Суду проявляється також у формуванні передбачуваності правозастосування. Стабільні правові позиції щодо судового дослідження доказів і процесуальних гарантій зменшують ризик довільних рішень і підвищують рівень правової визначеності для сторін кримінального провадження, що відповідає вимогам верховенства права і стандартам справедливого судового розгляду [7; 8].

3.4.3. Доктринальні обмеження, внутрішні напруження та виклики судового формування стандартів доказування

Попри безсумнівний позитивний вплив практики Верховного Суду на розвиток доктрини й уніфікацію правозастосування в сфері кримінального процесуального доказування, результати дослідження дають підстави констатувати наявність *системних доктринальних обмежень і внутрішніх напружень*, які ускладнюють формування цілісної, стабільної та передбачуваної системи доказових стандартів. Ці проблеми мають не випадковий, а структурний характер і зумовлені особливостями функціонування судового прецеденту в умовах континентальної правової системи.

Однією з ключових проблем залишається *фрагментарність судової практики*, що проявляється в різній інтенсивності аргументації, неоднаковій глибині доктринального аналізу та відмінностях у способах обґрунтування допустимості або недопустимості доказів у рішеннях палат Касаційного кримінального суду. У низці випадків це призводить до ситуацій, за яких *схожі за своєю процесуальною природою дефекти доказування* отримують різну правову оцінку залежно від конкретного складу суду або від особливостей фактичного контексту справи, без належного розкриття критеріїв такого розмежування [19; 23; 28]. Така варіативність знижує рівень правової визначеності й ускладнює прогнозованість судових рішень для сторін кримінального провадження.

Ще одним суттєвим викликом є *колізійність правових позицій між палатами Верховного Суду*, яка не завжди своєчасно долається за допомогою механізмів передачі справ на розгляд Об'єднаної палати або Великої Палати. Особливу небезпеку ці колізії становлять саме в сфері доказування, оскільки вони безпосередньо впливають на долю доказів, межі судового контролю та можливість реалізації права на захист. За відсутності чітко окресленої доктринальної рамки такі розбіжності можуть трансформуватися в *конкуруючі стандарти допустимості*, що підриває єдність судової практики та довіру до судових критеріїв оцінки доказів [16; 18; 56].

У цьому контексті особливої актуальності набуває *потреба в подальшій доктринальній кодифікації підходів до кримінального процесуального доказування*, яка має поєднувати напрацювання судової практики Верховного Суду з системними науковими розробками. Йдеться не про формальне перенесення судових

правових позицій у текст закону, а про їх *концептуальне узгодження* в межах *конституційно орієнтованої доктрини доказового права*, здатної задати стабільні методологічні орієнтири для подальшого правозастосування. Така доктринальна кодифікація може слугувати інструментом зниження фрагментарності практики, подолання колізій між судовими підходами та забезпечення єдності стандартів допустимості й судового дослідження доказів у кримінальному провадженні [7; 8; 13; 16].

У підсумку, виявлені проблеми й виклики не нівелюють значення практики Верховного Суду як чинника розвитку доказового права, але вказують на *межі судового формування доктрини* та на необхідність її подальшого наукового осмислення. Саме в цьому полягає перспективний напрям еволюції кримінального процесуального доказового права України – у поєднанні судової практики, конституційних стандартів і системної доктринальної рефлексії.

ВИСНОВКИ

У статті обґрунтовано, що правові позиції Верховного Суду відіграють визначальну роль у формуванні сучасної доктрини та практики кримінального процесуального доказового права України, виконуючи функцію системоутворюючої ланки між конституційними засадами доказування та їх практичною реалізацією в судовому провадженні. Верховний Суд у сучасних умовах виходить за межі класичної моделі касаційного контролю й постає як суб'єкт нормативно орієнтованої інтерпретації, здатний формувати стабільні стандарти допустимості, судового дослідження й оцінки доказів.

Доведено, що практика Верховного Суду забезпечує процесуальну конкретизацію матеріально-конституційних приписів, сформульованих у правових позиціях Конституційного Суду України, трансформуючи їх у дієві інструменти правозастосування. Саме через цю взаємодію відбувається перехід від матеріально-конституційного змісту доказового права до його процесуальної реалізації в кримінальному провадженні, що підтверджує доцільність розгляду Верховного Суду як інтерпретаційного «мосту» між Конституцією і щоденною судовою практикою.

Установлено, що еволюція підходів Верховного Суду до допустимості доказів характеризується відмовою від формального процесуалізму й автоматизму у визнанні доказів недопустимими. Натомість центральним критерієм оцінки допустимості доказів стає істотність порушення прав людини та його реальний вплив на справедливість судового розгляду. Такий підхід сприяє формуванню правоорієнтованої моделі доказування, у межах якої процесуальна форма підпорядковується завданню захисту прав і свобод особи.

Показано, що правові позиції Верховного Суду щодо похідних доказів, негласних слідчих (розшукових) дій, експертних і цифрових доказів формують збалансований підхід до співвідношення ефективності кримінального переслідування та гарантій приватності, змагальності й судового контролю. Судова прак-

тика в цій сфері орієнтується на встановлення причинно-наслідкового зв'язку між процесуальними порушеннями і доказовими наслідками, а також на забезпечення перевірюваності й простежуваності доказової інформації майбутніх доказів у кримінальному провадженні.

Обґрунтовано, що Верховний Суд істотно впливає на стандарти судового дослідження доказів, послідовно підкреслюючи конституційне значення безпосередності, змагальності та активної ролі суду. Практика застосування частини третьої статті 349 КПК України свідчить про її розуміння не як інструмента спрощення правосуддя, а як виняткового механізму процесуальної економії, допустимого лише за умови усвідомленої позиції сторін і збереження повного комплексу гарантій справедливого судового розгляду. Аналогічно, підходи до допиту обвинуваченого демонструють прагнення Верховного Суду поєднати потреби встановлення істини з безумовним дотриманням права на мовчання та заборони самовикриття.

Разом із тим у дослідженні виявлено низку доктринальних обмежень і викликів, що проявляються у фрагментарності судової практики, відсутності єдиного підходу до критеріїв істотності процесуальних порушень, наявності колізій між правовими позиціями палат Верховного Суду, а також у недостатній доктринальній узгодженості підходів до допустимості, похідності та судового дослідження доказів, що ускладнює формування єдиної системи доказових стандартів. Це актуалізує потребу в подальшій доктринальній кодифікації підходів до доказування, яка б забезпечила концептуальне узгодження судової практики з науковими напрацюваннями в межах авторської конституційно орієнтованої моделі кримінального процесуального доказового права.

У підсумку зроблено висновок, що Верховний Суд є не лише органом правозастосування, а й важливим чинником еволюції доказового права України. Подальший розвиток цієї сфери має ґрунтуватися на синергії конституційних стандартів, судової практики та доктринального осмислення, спрямованої на підвищення якості судового контролю, забезпечення прав людини та стабілізацію доказових стандартів у кримінальному провадженні.

Додатково слід наголосити, що проведене дослідження має значення не лише для узагальнення судової практики, а й для *подальшого формування авторської доктрини кримінального процесуального доказового права*, яка вибудовується на конституційно орієнтованій методології. У межах цієї доктрини доказове право розглядається не як сукупність ізольованих процесуальних інститутів, а як цілісна система матеріально-процесуальних гарантій, у якій допустимість, належність і оцінка доказів підпорядковуються завданню захисту прав людини та забезпечення справедливого судового розгляду. Практика Верховного Суду в своїх ключових правових позиціях підтверджує обґрунтованість такого підходу та водночас сприяє його подальшому розвитку, надаючи авторській доктрині емпіричної опори й нормативної легітимації. Саме в цій взаємодії доктрини і судової практики формується сучасна модель доказового права України, здатна забезпечити

баланс між ефективністю кримінального провадження, процесуальною доброчесністю та пріоритетом конституційних прав і свобод особи.

Подальші дослідження в цій сфері доцільно спрямувати на поглиблену доктринальну систематизацію правових позицій Верховного Суду в сфері допустимості та судового дослідження доказів, зокрема з урахуванням воєнного стану та цифровізації кримінального провадження. Перспективним є також аналіз механізмів подолання колізій між правовими позиціями палат Верховного Суду, розроблення критеріїв їх доктринального узгодження, а також дослідження можливостей інституційної та методологічної кодифікації стандартів доказування в межах конституційно орієнтованої моделі кримінального процесуального доказового права України.

ПОДЯКИ

Немає

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Немає

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Вапнярчук В. В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування : монографія. Харків : Юрайт, 2017. 408 с.
- [2] Гвоздік О. І., Старенький О. С. Логіка формування доказової бази в кримінальному провадженні. Філософські та методологічні проблеми права. 2022. №2 (24). С. 56–63. URL: <https://philosophy.navs.edu.ua/index.php/philosophy/article/view/1514/1508>
- [3] Гмирко В. П. Доказування в кримінальному процесі: діяльнісна парадигма. Теоретичний аналіз. Проблематизація. СМД-репрезентація. Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2010. 314 с. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jsruil/bitstream/123456789/2151/1/Монографія.PDF>
- [4] Капліна О. В. Кримінальне процесуальне доказування та його суб'єкти. *Право України*. 2014. № 10. С. 136–147.
- [5] Коваленко Є. Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 632 с.
- [6] Крет Г. Р. Міжнародні стандарти доказування у кримінальному процесі України: теоретико-правові та практичні основи : монографія. Калуш : Петраш К. Т., 2020. 452 с.
- [7] Погорецький М. А. (2025а). Допустимість доказів у кримінальному процесі та процесуальна доброчесність. *Вісник кримінального судочинства*. 2025. № 1–2. С. 60–82. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2025.1-2/22-59> URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/issue/view/37/1-2-2025-pdf>
- [8] Погорецький М. А. Верховенство права у кримінальному процесуальному доказуванні: методологія та практика застосування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Т. 32. № 3. С. 275–299. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-3-275>. URL: <https://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-naprnu-3-2025-r/verkhovenstvo-prava-u-kriminalnomu-protsesualnomu-dokazuvanni-metodologiya-ta-praktika-zastosuvannya>

- [9] Сергєєва Д. Б. Допустимість доказів в теорії та КПК 2012 року. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. №3. С. 80–87. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/468>
- [10] Сергєєва Д. Б. Поняття та сутність достовірності доказу як його властивості. *Юрист України*. 2014. №1. С. 89–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/цу_2014_1_14
- [11] Старенький О. С. Кримінальні процесуальні гарантії використання захисником засобів отримання доказів у досудовому розслідуванні. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. №3. С. 185–193. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2015_Starenkyi.pdf
- [12] Стахівський С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2005. 272 с.
- [13] Тертишник В. М. Теорія доказів : підручник. Київ : Алерта, 2015. 394 с.
- [14] Шумило М. Є. Поняття доказів у кримінальному процесі. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. №3. С. 95–104. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2015_Shumilo.pdf
- [15] Шумило М. Є., Погорецький М. А. Докази і доказування. КПК України : наук.-практ. коментар. Т. 1. Харків : Право, 2012. С. 247–308.
- [16] Постанова Великої Палати Верховного Суду від 27.02.2018 у справі № 756/5578/15-к (провадження № 13-3зв18) про дослідження доказів у справі, в якій міжнародною судовою установою встановлено порушення Україною міжнародних зобов'язань. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72489783>
- [17] Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 16.09.2024 у справі № 444/870/22 (провадження № 51-2989кмо23) щодо можливості розгляду провадження у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121847408>
- [18] Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 14.02.2022 у справі № 477/426/17 (провадження № 51-4963кмо20) про обов'язок суду витребувати та оцінити процесуальні документи для перевірки допустимості доказів. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103525190>
- [19] Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 17.07.2025 у справі № 308/1223/24 (провадження № 51-5113км24) щодо порядку визначення обсягу доказів, які підлягають дослідженню, під час судового розгляду та зміни визначеного порядку дослідження доказів. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129015118>
- [20] Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 03.04.2025 у справі № 545/4271/21 (провадження № 51-4708км24) щодо порядку визначення обсягу доказів, які підлягають дослідженню, під час судового розгляду та зміни визначеного порядку дослідження доказів. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126502945>
- [21] Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 03.04.2025 у справі № 545/4271/21 (провадження № 51-4708км24) щодо порядку визначення обсягу доказів, які підлягають дослідженню, під час судового розгляду та зміни визначеного порядку дослідження доказів. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118759636>
- [22] Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 25.04.2024 у справі № 365/568/21 (провадження № 51-4638км23) щодо порядку визначення обсягу доказів, які підлягають дослідженню,

- під час судового розгляду та зміни визначеного порядку дослідження доказів. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118759636>
- [23] Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 21.10.2025 у справі № 459/176/23 (провадження № 51-1313км25) щодо порядку визначення обсягу доказів, які підлягають дослідженню, під час судового розгляду та зміни визначеного порядку дослідження доказів. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131320194>
- [24] Постанова колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 21.08.2023 у справі № 753/3682/21 (провадження № 51-1373км23) щодо порядку визначення обсягу доказів, які підлягають дослідженню, під час судового розгляду та зміни визначеного порядку дослідження доказів. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113064071>
- [25] Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 14.03.2024 у справі № 307/1118/20 (провадження № 51-4150км23) щодо зміни визначеного порядку дослідження доказів. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117757897>
- [26] Постанова колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 21.11.2024 у справі № 639/3093/23 (провадження № 51-3924км24) щодо зміни визначеного порядку дослідження доказів. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123314009>
- [27] Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 27.03.2025 у справі № 754/4708/23 (провадження № 51-3409км24) щодо зміни визначеного порядку дослідження доказів. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126259315>
- [28] Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 21.09.2023 у справі № 363/2925/19 (провадження № 51-584км22) щодо зміни визначеного порядку дослідження доказів. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113760740>
- [29] Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 13.09.2025 у справі № 752/13246/22 (провадження № 51-4532км24) щодо умов дослідження доказів у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127537804>
- [30] Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 21.01.2025 у справі № 183/10884/23 (провадження № 51-2315км24) щодо умов дослідження доказів у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124630380>
- [31] Постанова колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 29.03.2023 у справі № 127/2655/21 (провадження № 51-118км23) щодо умов дослідження доказів у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109995502>
- [32] Постанова колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 17.04.2024 у справі № 756/5466/22 (провадження № 51-166км24) щодо умов дослідження доказів у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118592527>
- [33] Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 11.03.2025 у справі № 359/3977/24 (провадження № 51-5171км24) щодо умов дослідження доказів у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125825764>

- [34] Постанова колегії суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 14.07.2025 у справі № 287/1212/24 (провадження № 51-1308км25) щодо умов дослідження доказів у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128962502>
- [35] Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 13.06.2024 у справі № 526/997/23 (провадження № 51-7521км23) щодо умов дослідження доказів у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119809280>
- [36] Постанова колегії суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 05.02.2024 у справі № 369/10037/22 (провадження № 51-5139км23) щодо умов дослідження доказів у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116955623>
- [37] Постанова колегії суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 02.10.2024 у справі № 650/1604/23 (провадження № 51-3143км24) щодо умов дослідження доказів у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122118266>
- [38] Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 02.07.2020 у справі № 711/10326/18 (провадження № 51-5110км19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90228124>
- [39] Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 13.04.2021 у справі № 708/1077/19 (провадження № 51-4964км20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96377367>
- [40] Постанова колегії суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 23.10.2024 у справі № 947/16892/22 (провадження № 51-2707км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122638253>
- [41] Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 27.05.2025 у справі № 501/5010/23 (провадження № 51-4749км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127713129>
- [42] Постанова колегії суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 22.05.2023 у справі № 404/4658/22 (провадження № 51-1988км23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111204700>
- [43] Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 20.02.2025 у справі № 554/5000/23 (провадження № 51-4019км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125397171>
- [44] Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 23.01.2025 у справі № 446/10664/23 (провадження № 51-2178км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124718120>
- [45] Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 05.09.2024 у справі № 953/4935/22 (провадження № 51-1974км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121570849>
- [46] Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 25.06.2024 у справі № 167/871/23 (провадження № 51-958км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120029824>
- [47] Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 20.02.2024 у справі № 484/1979/22 (провадження № 51-5192км23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117181176>

- [48] Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 14.02.2019 у справі № 135/1260/17 (провадження № 51-7905км18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80005718>
- [49] Постанова колегії суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 10.06.2024 у справі № 331/2750/23 (провадження № 51-4727км23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119741328>
- [50] Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 01.05.2025 у справі № 331/1484/23 (провадження № 51-4643км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127297835>
- [51] Постанова колегії суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 17.01.2024 у справі № 233/2364/23 (провадження № 51-5747км23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116446122>
- [52] Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 19.03.2024 у справі № 359/7250/22 (провадження № 51-5079км23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117849597>
- [53] Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 21.01.2021 у справі № 165/2663/19 (провадження № 51-2328км20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94394555>
- [54] Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 21.03.2023 у справі № 446/2311/21 (провадження № 51-3165км22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109713467>
- [55] Постанова колегії суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 05.11.2025 у справі № 676/2914/24 (провадження № 51-2569км25) про допит обвинуваченого як обов'язкової складової дослідження доказів. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131713413>
- [56] Ухвала Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 21.03.2025 у справі № 202/13244/23 (провадження № 51-5038км24) щодо застосування норми права у подібних правовідносинах. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126021229>

REFERENCES

- [1] Vapniarchuk, V. V. (2017). *Theory and Practice of Criminal Procedural Proving*. Kharkiv: Yurait.
- [2] Hvozdk, O. I., & Starenkyi, O. S. (2022). The logic of forming the evidentiary base in criminal proceedings. *Philosophical and Methodological Problems of Law*, 2(24), 56–63. Retrieved from <https://philosophy.navs.edu.ua/index.php/philosophy/article/view/1514/1508>
- [3] Hmyrko, V. P. (2010). *Proving in Criminal Procedure: An Activity Paradigm. Theoretical Analysis. Problematicization. SMD-Representation*. Dnipropetrovsk: Academy of Customs Service of Ukraine. Retrieved from <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/2151/1/Монографія.PDF>
- [4] Kaplina, O. V. (2014). Criminal procedural proving and its subjects. *Pravo Ukrainy*, 10, 136–147.
- [5] Kovalenko, Ye.H. (2016). *Theory of Evidence in the Criminal Procedure of Ukraine*. Kyiv: Yurinkom Inter.
- [6] Kret, H. R. (2020). *International Standards of Proof in the Criminal Procedure of Ukraine: Theoretical-Legal and Practical Foundations*. Kalush: Petrash K. T.

- [7] Pohoretskyi, M. A. (2025). Admissibility of evidence in criminal proceedings and procedural integrity. *Bulletin of Criminal Procedure*, 1–2, 60–82. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2025.1-2/22-59>. Retrieved from <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/issue/view/37/1-2-2025-pdf>
- [8] Pohoretskyi, M. A. (2025). The rule of law in criminal procedural proving: Methodology and practice of application. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 32(3), 275–299. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-3-275>. Retrieved from <https://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-napnu-3-2025-r/verkhovenstvo-prava-u-kriminalnomu-protsesualnomu-dokazuvanni-metodologiya-ta-praktika-zastosuvannya>
- [9] Serhieieva, D. B. (2015). Admissibility of evidence in theory and the 2012 Criminal Procedure Code. *Bulletin of Criminal Procedure*, 3, 80–87. Retrieved from <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/468>
- [10] Serhieieva, D. B. (2014). The concept and essence of the reliability of evidence as its property. *Yuryst Ukrainy*, 1, 89–95. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2014_1_14
- [11] Starenkyi, O. S. (2015). Criminal procedural guarantees for the defence in using means of obtaining evidence in pre-trial investigation. *Bulletin of Criminal Procedure*, 3, 185–193. Retrieved from https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2015_Starenkyi.pdf
- [12] Stakhivskiy, S. M. (2005). *Theory and Practice of Criminal Procedural Proving*. Kyiv: National Academy of Internal Affairs of Ukraine.
- [13] Tertyshnyk, V. M. (2015). *Theory of Evidence*. Kyiv: Alerta.
- [14] Shumylo, M. Ye. (2015). The concept of evidence in criminal proceedings. *Bulletin of Criminal Procedure*, 3, 95–104. Retrieved from https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2015_Shumilo.pdf
- [15] Shumylo, M. Ye., & Pohoretskyi, M. A. (2012). Evidence and proving. In *Criminal Procedure Code of Ukraine: Scientific and Practical Commentary* (Vol. 1, pp. 247–308). Kharkiv: Pravo.
- [16] Supreme Court of Ukraine, Grand Chamber. (2018, February 27). *Case No. 756/5578/15-k (Proceedings No. 13-3zvo18) on the examination of evidence in a case where an international judicial body established a VIOLATION of Ukraine's international obligations*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72489783>
- [17] Supreme Court of Ukraine, Joint Chamber of the Criminal Cassation Court. (2024, September 16). *Case No. 444/870/22 (Proceedings No. 51-2989kmo23) on the possibility of conducting proceedings under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121847408>
- [18] Supreme Court of Ukraine, Joint Chamber of the Criminal Cassation Court. (2022, February 14). *Case No. 477/426/17 (Proceedings No. 51-4963kmo20) on the court's duty to request and assess procedural documents for verifying the admissibility of evidence*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103525190>
- [19] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, First Judicial Chamber. (2025, July 17). *Case No. 308/1223/24 (Proceedings No. 51-5113km24) on determining the scope of evidence to be examined during trial and on changing the established order of examining evidence*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129015118>

- [20] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, First Judicial Chamber. (2025, April 3). *Case No. 545/4271/21 (Proceedings No. 51–4708km24) on determining the scope of evidence to be examined during trial and on changing the established order of examining evidence*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126502945>
- [21] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, First Judicial Chamber. (2025, April 3). *Case No. 545/4271/21 (Proceedings No. 51–4708km24) on determining the scope of evidence to be examined during trial and on changing the established order of examining evidence*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118759636>
- [22] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Second Judicial Chamber. (2024, April 25). *Case No. 365/568/21 (Proceedings No. 51–4638km23) on determining the scope of evidence to be examined during trial and on changing the established order of examining evidence*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118759636>
- [23] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, First Judicial Chamber. (2025, October 21). *Case No. 459/176/23 (Proceedings No. 51–1313km25) on determining the scope of evidence to be examined during trial and on changing the established order of examining evidence*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131320194>
- [24] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Third Judicial Chamber. (2023, August 21). *Case No. 753/3682/21 (Proceedings No. 51–1373km23) on determining the scope of evidence to be examined during trial and on changing the established order of examining evidence*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113064071>
- [25] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, First Judicial Chamber. (2024, March 14). *Case No. 307/1118/20 (Proceedings No. 51–4150km23) on changing the established order of examining evidence*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117757897>
- [26] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Third Judicial Chamber. (2024, November 21). *Case No. 639/3093/23 (Proceedings No. 51–3924km24) on changing the established order of examining evidence*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123314009>
- [27] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Second Judicial Chamber. (2025, March 27). *Case No. 754/4708/23 (Proceedings No. 51–3409km24) on changing the established order of examining evidence*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126259315>
- [28] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Second Judicial Chamber. (2023, September 21). *Case No. 363/2925/19 (Proceedings No. 51–584km22) on changing the established order of examining evidence*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113760740>
- [29] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, First Judicial Chamber. (2025, September 13). *Case No. 752/13246/22 (Proceedings No. 51–4532km24) on the conditions for examining evidence under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127537804>
- [30] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Second Judicial Chamber. (2025,

- January 21). *Case No. 183/10884/23 (Proceedings No. 51–2315 km24) on the conditions for examining evidence under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124630380>
- [31] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Third Judicial Chamber. (2023, March 29). *Case No. 127/2655/21 (Proceedings No. 51–118 km23) on the conditions for examining evidence under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109995502>
- [32] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Third Judicial Chamber. (2024, April 17). *Case No. 756/5466/22 (Proceedings No. 51–166 km24) on the conditions for examining evidence under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118592527>
- [33] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Second Judicial Chamber. (2025, March 11). *Case No. 359/3977/24 (Proceedings No. 51–5171 km24) on the conditions for examining evidence under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125825764>
- [34] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Third Judicial Chamber. (2025, July 14). *Case No. 287/1212/24 (Proceedings No. 51–1308 km25) on the conditions for examining evidence under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128962502>
- [35] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Second Judicial Chamber. (2024, June 13). *Case No. 526/997/23 (Proceedings No. 51–7521 km23) on the conditions for examining evidence under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119809280>
- [36] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Third Judicial Chamber. (2024, February 5). *Case No. 369/10037/22 (Proceedings No. 51–5139 km23) on the conditions for examining evidence under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116955623>
- [37] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Third Judicial Chamber. (2024, October 2). *Case No. 650/1604/23 (Proceedings No. 51–3143 km24) on the conditions for examining evidence under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122118266>
- [38] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, First Judicial Chamber. (2020, July 2). *Case No. 711/10326/18 (Proceedings No. 51–5110 km19) on verifying the accused's proper understanding of the charges and the legal consequences of proceedings conducted under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90228124>
- [39] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Second Judicial Chamber. (2021, April 13). *Case No. 708/1077/19 (Proceedings No. 51–4964 km20) on verifying the accused's proper understanding of the charges and the legal consequences of proceedings*

- conducted under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96377367>*
- [40] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Third Judicial Chamber. (2024, October 23). *Case No. 947/16892/22 (Proceedings No. 51–2707 km24) on verifying the accused's proper understanding of the charges and the legal consequences of proceedings conducted under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122638253>*
- [41] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Second Judicial Chamber. (2025, May 27). *Case No. 501/5010/23 (Proceedings No. 51–4749 km24) on verifying the accused's proper understanding of the charges and the legal consequences of proceedings conducted under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127713129>*
- [42] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Third Judicial Chamber. (2023, May 22). *Case No. 404/4658/22 (Proceedings No. 51–1988 km23) on verifying the accused's proper understanding of the charges and the legal consequences of proceedings conducted under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111204700>*
- [43] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, First Judicial Chamber. (2025, February 20). *Case No. 554/5000/23 (Proceedings No. 51–4019 km24) on verifying the accused's proper understanding of the charges and the legal consequences of proceedings conducted under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125397171>*
- [44] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, First Judicial Chamber. (2025, January 23). *Case No. 446/10664/23 (Proceedings No. 51–2178 km24) on verifying the accused's proper understanding of the charges and the legal consequences of proceedings conducted under Part Three of Article 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124718120>*
- [45] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, First Judicial Chamber. (2024, September 5). *Case No. 953/4935/22 (Proceedings No. 51–1974 km24) on the questioning of the accused as a mandatory element of the examination of evidence. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121570849>*
- [46] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Second Judicial Chamber. (2024, June 25). *Case No. 167/871/23 (Proceedings No. 51–958 km24). Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120029824>*
- [47] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Second Judicial Chamber. (2024, Februar 20). *Case No. 484/1979/22 (Proceedings No. 51–5192 km23). Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117181176>*
- [48] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Second Judicial Chamber. (2024, Februar 14). *Case No. 135/1260/17 (Proceedings No. 51–7905 km18). Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80005718>*

- [49] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Third Judicial Chamber. (2024, Juny 10). *Case No. 331/2750/23 (Proceedings No. 51–4727km23)*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119741328>
- [50] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, First Judicial Chamber. (2025, May 1). *Case No. 331/1484/23 (Proceedings No. 51–4643km24)*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127297835>
- [51] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Third Judicial Chamber. (2024, Januar 17). *Case No. 233/2364/23 (Proceedings No. 51–5747km23)*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116446122>
- [52] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, First Judicial Chamber. (2024, March 19). *Case No. 359/7250/22 (Proceedings No. 51–5079km23)*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117849597>
- [53] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, First Judicial Chamber. (2021, Januar 21). *Case No. 165/2663/19 (Proceedings No. 51–2328km20)*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94394555>
- [54] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Second Judicial Chamber. (2023, March 21). *Case No. 446/2311/21 (Proceedings No. 51–3165km22)*. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109713467>
- [55] Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, Third Judicial Chamber. (2025, November 5). *Case No. 676/2914/24 (Proceedings No. 51–2569km25)*: on the interrogation of the accused as a mandatory component of the examination of evidence. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131713413>
- [56] Decision of the Joint Chamber of the Cassation Criminal Court of the Supreme Court (2025, March 21). *Case No. 202/13244/23 (Proceedings No. 51-5038kmo24)*: on the application of the rule of law in similar legal relations. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126021229>

Микола Анатолійович Погорецький

Доктор юридичних наук, професор

Член-кореспондент НАПрН України

Національна академія правових наук України

61024, вул. Григорія Сковороди, 70, Харків, Україна

Проректор з науково-педагогічної роботи

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

01601, вул. Володимирська, 64/13, Київ, Україна

Mykola A. Pohoretskyi

Doctor of Law, Professor

Corresponding Member NALS of Ukraine

National Academy of Legal Sciences of Ukraine

61024, 70 Hryhoriia Skovorody St., Kharkiv, Ukraine

Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
01601, 64/13 Volodymyrska St., Kyiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Погорецький М. А. Вплив правових позицій Верховного Суду на формування доктрини та практики кримінального процесуального доказового права України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Т. 32. №4. С. 260–290.

Suggested Citation: Pohoretskyi, M. A. (2025). The Impact of the Legal Positions of the Supreme Court on the Formation of the Doctrine and Practice of Criminal Procedural Evidence Law in Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 32(4), 260-290.

Стаття надійшла / Submitted: 17/10/2025

Доопрацьовано / Revised: 17/11/2025

Схвалено до друку / Accepted: 18/12/2025